

ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย
ตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย
อำเภอศรีสัชนาลัย
จังหวัดสุโขทัย

ตำบลท่าชัย (กัลยากร)

แบบสำรวจและจัดฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย

1. ชื่อรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ชื่อรายการ เครื่องเงินลายโบราณศรีสนาลัย

ชื่อเรียกในท้องถิ่น เครื่องเงินลายโบราณศรีสนาลัย

2. ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

- ☒ รายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย)
- ☐ รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาอย่างเร่งด่วน (เสี่ยงต่อการสูญหาย)

3. ลักษณะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 หัวข้อ)

- ☐ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
- ☐ ศิลปะการแสดง
- ☐ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล
- ☐ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- ☒ งานช่างฝีมือดั้งเดิม
- ☐ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

4. ประวัติความเป็นมาและรายละเอียดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ปี พ.ศ.2537 คุณเตือนใจ เบาบาง ผู้ริเริ่มการทำเครื่องประดับเงิน ได้รวบรวมช่างฝีมือในชุมชนก่อตั้ง เป็นร้าน ลำตัดเงินโบราณ แห่งแรกในจังหวัดสุโขทัย ด้วยเครื่องประดับเงินศรีสนาลัยมีราคาสูงกว่าทองหลายเท่าแต่มี ความละเอียด สวยงาม อ่อนช้อยไม่ต่างจากเครื่องประดับทองจึงทำให้เครื่องประดับเงินศรีสนาลัยเริ่มเป็นที่รู้จัก ปัจจุบันมี การพัฒนารูปแบบและลวดลายต่างๆให้ร่วมสมัยมากขึ้นแต่ยังคงเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรมของศรีสนาลัยเพื่อให้คนรุ่นหลังได้สัมผัสถึงความสวยงามของงานศิลปหัตถกรรมที่ ช่างฝีมือบรรจง สร้างสรรค์ขึ้นและถือเป็นความภาคภูมิใจของชาวศรีสนาลัย รูปแบบเครื่องเงินศรีสนาลัยจะเป็นการ ดัดลายมาติด ซึ่งมีความอ่อนช้อย งดงาม เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ลวดลายของเครื่องประดับเงินศรีสนาลัยได้มาจาก โบสถ์ วิหาร ก็จะตั้งชื่อตามโบราณสถาน เช่น กำไลนางพญา ซึ่งนำมาจากผนังของวัดนางพญา หรือเรียนแบบมาจาก ของใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น ลูกปัด ลูกหมอน ลูกกระช้ำ ลูกตะกร้อ

วัสดุที่ใช้ในการทำเครื่องเงิน คือ เม็ดเงินบริสุทธิ์ เพราะเครื่องเงินศรีสนาลัย มีลักษณะอ่อนช้อย งดงามจึงต้องใช้เงินเต็มเปอร์เซ็นต์ เพื่อที่จะได้ลวดลายที่สวยงาม

วิธีการทำเครื่องเงินศรีสนาลัย เริ่มจากการหลอมและรีดโดยใช้แรงงานจากช่าง ใช้อุปกรณ์วัดและตัด ให้ได้ ขนาดที่ต้องการผลิต นำมารีดให้เป็นเส้น แล้วมาปั่นเกรียวให้ละเอียด นำเกรียวที่ได้มาดัดเป็นลวดลายติด ลวดลายลงบน งานที่ต้องการ นำมาต้มและขัดด้วยมือให้สะอาด พร้อมตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน นำมาลงยา พร้อมตรวจสอบสีของ ยาให้เรียบร้อยสม่ำเสมอ นำมาประกอบพร้อมตรวจสอบความเรียบร้อยของการประกอบ นำมาต้มพร้อม ตรวจสอบความ เรียบร้อยของชิ้นงาน

5. พื้นที่ปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม(พื้นที่ที่ปรากฏหรือชุมชนที่มีการปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม) พื้นที่ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

6. คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับ

☐ ระดับปัจเจกบุคคล

.....
.....

☐ ระดับครอบครัว

.....
.....

☒ ระดับชุมชนท้องถิ่น การทำเครื่องเงินศรีสัชนาลัยมีการทำอย่างแพร่หลาย และเป็นอาชีพของคนใน ชุมชนอีกหนึ่งอาชีพ ในพื้นที่ท่าชัย-ศรีสัชนาลัย มีร้านเงินมากกว่า 20 ร้าน

☐ ระดับจังหวัด

.....
.....

☐ ระดับประเทศ

.....
.....

7. รายชื่อผู้สืบทอด/ ผู้ครอง / ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในปัจจุบัน

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/ กลุ่ม/ สมาคม/ชุมชน	อายุ/อาชีพ	ที่อยู่ (สถานที่ติดต่อ) / หมายเลข โทรศัพท์
นายลำดัด เบาบาง ร้านลำดัดเงินโบราณ	อายุ 79 ปี ผลิต และจำหน่าย เครื่อง ประดับเงินลายโบราณ	99 ม.3 ต.ท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย โทร. 086-4481812

8. ปัจจุบันรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

☐ ยังไม่เคยได้รับการประกาศขึ้นบัญชี (รายการสำรวจและจัดเก็บใหม่)

☒ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☐ ระดับชาติ

☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

9. จากข้อ 8 ควรจะเสนอรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

☐ สำรวจและจัดเก็บเท่านั้น (ยังไม่ควรได้รับการประกาศขึ้นบัญชี)

☐ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☒ ระดับชาติ

☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

10. เอกสารอ้างอิงและ/หรือผลงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม ลิงก์
สำหรับการชมใน

youtube <https://youtu.be/ZgRW6DljINDo> <https://youtu.be/FRKC2K0ByCo>

11. รูปภาพ พร้อมคำอธิบายใต้ภาพ จำนวน 10 ภาพ

ภาพประกอบ: การลงยา

ภาพประกอบ: การเป่าไขปลาเพื่อประกอบชิ้นงาน

ภาพประกอบ: การเชื่อมน้ำประสานกำไล

ภาพประกอบ: การเชื่อมน้ำประสานกำไล

ภาพประกอบ: การตีตลาด

ภาพประกอบ: เม็ดเงินบริสุทธิ์ ๑๐๐

ภาพประกอบชิ้นงานเครื่องเงินลายโบราณศรีษะนาลัย

12. ข้อมูลภาพถ่ายข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลเสียง (ระบุประเภทของสื่อที่แนบไฟล์มาพร้อมคำอธิบาย)

☒ ข้อมูลภาพถ่ายได้แก่ขั้นตอนการทำงาน ภาพถ่ายชิ้นงาน

☒ ข้อมูลภาพเคลื่อนไหวได้แก่ <https://youtu.be/ZgRW6DljNDo> <https://youtu.be/FRKC2KOBByCo>

☐ ข้อมูลเสียง

13. ข้อมูลผู้สำรวจและจัดเก็บ

ชื่อ-สกุล นางสาวกัลยกร อ่อนละมุล

หน่วยงาน ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองศรีษะนาลัย

เลขที่ 333 อาคาร - หมู่ 3 ซอย - ถนน -

แขวง/ตำบล ท่าชัย เขต/อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัด สุโขทัย

รหัสไปรษณีย์ 16490 โทรศัพท์ - โทรสาร - มือถือ 091-8587950

2.ตำบลท่าชัย (กัลยากร)

แบบสำรวจและจัดฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย

1.ชื่อรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ชื่อรายการ ทองลายโบราณสุโขทัย

ชื่อเรียกในท้องถิ่น ทองลายโบราณสุโขทัย

ชื่อภาษาอื่น

2.ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

☒ รายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย)

☐ รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรักษา
อย่างเร่งด่วน (เสี่ยงต่อการสูญหาย)

3.ลักษณะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 หัวข้อ)

☐ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

☐ ศิลปะการแสดง

☐ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล

☐ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

☒ งานช่างฝีมือดั้งเดิม

☐ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

4. ประวัติความเป็นมาและรายละเอียดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ทองสุโขทัย หรือที่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า “ทองโบราณ” เป็นทองคำรูปพรรณศิลปะสกุลช่างใหม่ขาว สุโขทัยที่ทำลวดลายเลียนแบบทองโบราณ โดยใช้ทองคำเปอร์เซ็นต์สูงถึง 99.99% มาผลิตชิ้นงานจัดเป็นงาน หัตถกรรมเพราะผลิตด้วยมือและอาศัยเครื่องมือง่ายๆที่ผลิตขึ้นใช้เอง ช่างเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านก่อนที่จะมาเป็นทอง สุโขทัยในปัจจุบัน ตามประวัติมีว่า สมัยก่อนมีช่างชาวจีน ๒ คน คนหนึ่งชื่อ พัง อีกคนหนึ่งชื่อ ชูย ล่องเรือจากกรุงเทพฯ มาหาที่ทำกินและตั้งรกราก ทั้งสองตัดสินใจลงหลักปักฐานที่ตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อันเป็นอยู่ช้าวุ่นน้ำรับจ้าง ทำทอง เนื่องจาก “ช่างพัง” และ “ช่างชูย” เป็นคนต่างชาติต่างภาษา จะเข้ามาอยู่และทำกินในจังหวัดสุโขทัย จำเป็นต้องมีคนในท้องถิ่นช่วยเหลือ นายเชื้อ วงศ์ใหญ่ บิดาของนางสมสมัย เขาเหิน เป็นบุคคลที่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ต่อมาก็ได้รับการถ่ายทอดวิชาช่างทองจากชาวจีนทั้งสอง นายเชื้อ ใช้เวลาศึกษาและสั่งสมขั้นตอนการทำทองรูปพรรณ ทุกรูปแบบจนมีฝีมือ และเปิดร้านทองเป็นของตนเอง รับจ้างทำทองรูปพรรณตามสั่ง ร้านดังกล่าวปัจจุบัน คือ บ้านทอง สมสมัย ต่อมานายเชื้อได้ถ่ายทอดวิชาช่างทองให้แก่นางสมสมัย ลูกสาวซึ่งเป็นคนที่รักงานศิลปะ เมื่อแรกนั้น นางสมสมัยเริ่มทำทองรูปพรรณขายด้วยทุนเป็นทองคำน้ำหนักเพียง 1 บาทเท่านั้น งานทองสุโขทัยเริ่มมีรูปแบบเฉพาะตัว ขึ้นมาเมื่อประมาณ 30 ปี เรื่องมีว่าลูกค้ารายหนึ่งได้นำสายสร้อยโบราณเป็นเส้นสำริดกลับมาเป็นแบบให้ทำสร้อยทอง นางสมสมัยได้ใช้พื้นฐานความรู้เรื่องการทำทองที่สืบทอดมาจากบิดาค่อยๆ แกะลวดลายว่าสร้อยโบราณนั้นถักเส้น สำริด

เข้าด้วยกันอย่างไร นับแต่เส้นเริ่มจนถึงเส้นสุดท้าย ด้วยความตั้งใจจริงและความเพียรพยายามแกะลายสร้อย
สำริดออกมาทีละเส้น ทีละปล้อง ทีละข้อในที่สุดนางสมสมัยก็ทราบขั้นตอนการถักสร้อยสำริดนั้นกระจ่าง ก็
บรรจงทำลวดลายทองขึ้นมาให้มีลวดลายใกล้เคียงกับต้นแบบ จากนั้นจึงนำลวดทองไปให้ นายเลื่อน ลอยฟ้า
คนในหมู่บ้าน ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องการจักสานเป็นคนถักเส้นทองนั้น งานสุโขทัยในช่วงแรกๆ นั้นเป็น
งานผลิตตามคำสั่งกล่าวคือ เมื่อลูกค้าต้องการสร้อยสักเส้นก็จะนำทองมาให้ทำทางร้านก็จะคิดเฉพาะค่าแรง
เท่านั้น ซึ่งตัวอย่างแบบงาน ทองรูปพรรณในช่วงแรกๆ จะมีไม่หลากหลายมากนักจะเป็นเพียงเส้นถักและลูก
ปะคำติดลายต่างๆ ร้อยกับเส้นถัก

เท่านั้น ในเวลาต่อมาจึงค่อย ๆ พัฒนารูปแบบมีการเดินลายฉลุ และลงยาระยะแรกกลุ่มลูกค้าได้แก่ผู้ที่ชื่นชอบ
งานศิลปะ และนิยมของเก่า เป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ค่อนข้างสูง เนื่องจากทองสุโขทัยมีราคาขายที่สูงกว่าราคา
ทองรูปพรรณทั่วไปเพราะเป็นงานหัตถกรรมไม่ได้เรื่องจักรต้องใช้เวลานานในการผลิตและผลิตได้ปริมาณน้อย
นอกจากนี้ยังใช้ทองคำที่มีค่าความบริสุทธิ์ สูงถึง 99.99% ด้วย % เหตุที่ทองสุโขทัยต้องใช้ทอง 99.99% นั้น
เป็นเพราะว่านางสมสมัย สังเกตเห็นว่างานทอง โบราณสมัยเก่าแท้ ๆ ที่ชาวบ้านซื้อมาแล้วนำมาให้ดูนั้น
ส่วนใหญ่จะเป็นทองเปอร์เซ็นต์สูง สีของทองจะเป็นสี เหลืองดอกจាំปาไม่ใช่เหลืองสีดอกบวบ เหมือนเช่นทอง
ในปัจจุบัน (หมายถึง ทองชุบแดง 96.5%) ดังนั้น นางสมสมัย จึงคิดว่าถ้านำทองเปอร์เซ็นต์สูงมาใช้ในการผลิต
จะทำให้งานทองมีคุณค่าและสวยงามแปลกตา จึงเป็นผู้ริเริ่มนำทอง 99.99% มาผลิตขึ้นงาน เพื่อให้งานมี
ความสวยงามดังเช่นทองในสมัยโบราณตั้งแต่นั้นมา เมื่อทองสุโขทัยเข้าตลาดได้ สักระยะหนึ่งจึงเริ่มแพร่หลาย
และเป็นที่ต้องการของลูกค้ามากขึ้น จากเดิมที่จำกัดกลุ่มเพียงแค่วงแคบ ๆ เฉพาะ ลูกค้าที่มีรายได้ค่อนข้างสูง
ก็ขยายกว้างออกไป เนื่องจากทองสุโขทัยเป็นงานฝีมือที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว สวยงามแปลกตา
และมีรูปแบบหลากหลายแต่ละชิ้นล้วนถูกบรรจงประดิษฐ์ ประดอย ด้วยฝีมือช่างในท้องถิ่น การผลิตขึ้นงานใช้
เวลานานและผลิตได้ปริมาณไม่มากนัก ซึ่งช่างฝีมือดี ก็มีจำนวนน้อยมาก

จากความต้องการของลูกค้าที่เพิ่มมากขึ้นนี้เอง จึงไม่สามารถที่จะผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ
ของลูกค้า เพราะขณะนั้นร้านมีช่างเพียง 4-5 คนเท่านั้น นางสมสมัยจึงเริ่มคิดที่จะขยายการผลิตโดยการฝึก
ช่างขึ้นมาเองจากคน ในหมู่บ้าน เนื่องจากในขณะนั้นเห็นว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนา
ลัย์ จังหวัดสุโขทัย มีฐานะ ยากจนและด้อยการศึกษา ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือแล้วพ่อแม่ก็จะพาเด็กๆ ไปทำ
ไร่ไถนา หรือ อพยพครอบครัวเข้าไป ทำงานเป็นคนงานตามโรงงานในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอแก่
การยังชีพ คนที่เหลือที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จึงมีแต่ เพียงเด็กและคนแก่เท่านั้น ในเวลาต่อมา นางสมสมัย จึงได้เริ่ม
สอนเด็กในหมู่บ้านให้รู้จักวิธีการทำทอง ใครอยากเอา ลูกหลานมาฝึกทำทองก็ฝึกให้ฟรีอีกทั้งยังมีเงินเดือนให้อีกด้วยเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น จนกระทั่งได้รับการคัดเลือกจากสภาสตรีแห่งชาติใน
พระบรมราชินูปถัมภ์ให้เป็นสตรีที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมี

ผลงานดีเด่น เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2537 และได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยผู้อนุรักษ์
สืบสาน งานช่างฝีมือพื้นบ้าน ในปี พ.ศ.2549 โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวง
วัฒนธรรม ดังนั้น ช่างทองของที่ร้านส่วนใหญ่ จึงเป็นลูกหลานของคนที่นี่ทั้งนั้น จนสามารถพูดได้เต็มปากว่า
ทุกชิ้นงาน เป็นวิถุณของชาวศรีสัชนาลัยโดยแท้ โดยมีนางสมสมัย เป็นผู้สอนเทคนิคการทำทองโบราณ
คอยดูแลให้คำแนะนำ อย่างใกล้ชิด เพื่อให้ทุกคนสามารถพัฒนาฝีมือและผลงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป การทำงานจึง

ผสานไปด้วยความอบอุ่นของทุกคน ทำให้ผลงานทุกชิ้นออกมางดงาม ประณีต จนเรียกได้เต็มปากว่างานทองสุโขทัยเป็น “ งานประณีตศิลป์ ” โดยแท้ทองลายโบราณศรีสุพรรณาลัย มีองค์ประกอบไม่มากนัก ดังต่อไปนี้

- (1) ทองคำบริสุทธิ์ 99.99%
- (2) น้ำประสานทอง หมายถึง ทองคำที่ใช้ในการเชื่อมประสานเนื้อทองเข้าด้วยกัน
- (3) สีลงยา (ในกรณีที่มีการลงยาลวดลาย) หมายถึง ผลึกแก้วสีต่างๆ ที่ใช้ในการสร้างสีสันให้ สวยงาม เช่น สีแดง สีเขียว สีน้ำเงิน เป็นต้น

ขั้นตอนการทำทองโบราณมีดังนี้

1)การเตรียมวัตถุดิบก่อนที่จะขึ้นชิ้นงานรูปทรงต่างๆ ต้องเริ่มที่การหลอมทองก่อน โดยจะหลอม แล้วเทลงบนราง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- แท่ง นำไปตีเป็นลวดตามเบอร์ที่ต้องการ นำไปตัดลายเพื่อติดลงบนชิ้นงานหรือนำไปถักเป็นเส้น ถักขนาดต่างๆ
- แผ่น จะนำไปรีดเป็นแผ่นกว้าง,ยาว,หนา ตามความต้องการ เพื่อนำไปขึ้นรูปชิ้นงาน

2)การถักทอง

เส้นถักทองถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของทองสุโขทัยเลยทีเดียว ก็จะเริ่มตั้งแต่ 3 เสา 4 เสา 5 เสา ไปเรื่อยๆ จำนวนเสา แขน และขนาดของเส้นลวดจะเป็นตัวกำหนดขนาดของเส้นถัก กล่าว คือ จำนวนเสามากเส้นก็จะใหญ่จะใช้แกนที่ใหญ่ขึ้น ขณะเดียวกัน ขนาดของลวดที่ใหญ่ขึ้น ขณะเดียวกันขนาดของลวดที่ใหญ่ก็จะทำให้เส้นถักใหญ่ตามไปด้วย นอกจากงานเส้นถักเสาแล้วก็ยังมีเส้นถักอีกหลายแบบ ที่ใช้เป็นเส้นสำหรับทำสร้อยคอ เช่น แบบกระดูกงู,แบบเกล็ดมังกร,แบบหางกระรอก,แบบเกลียวเชือก และยังมีอีกมากมายหลายแบบ ซึ่งมีลักษณะการร้อยและการทำที่แตกต่างกันออกไป โดยที่ได้รูปแบบของเส้นถักที่แตกต่างกันออกไปด้วย

3)การทำไขปลาแบบต่างๆ

ไขปลามีลักษณะเป็นเม็ดกลมๆ เล็กๆ คล้ายกับไขปลาจริงๆ จะเป็นองค์ประกอบตามส่วน ต่างๆ ของเครื่องประดับ เช่น ติดลายในชิ้นงาน เช่น สร้อยพิกุล หรือติดในลูกปะคำ หรือ ติดเป็นวงกลมไขร้อยคั่นกับลูกปะคำ หรือลูกติดลายต่างๆมีขั้นตอนการทำดังต่อไปนี้

- นำลวดไปพันกับแกนเป็นลักษณะเหมือนขดสปริง
- นำลวดที่พันแกนออกมาแล้วใช้กรรไกรตัดออกเป็นห่วงขนาดเท่าๆ กัน
- นำห่วงที่ได้มาเป่าไฟเมื่อทองหลอมละลายจะได้เม็ดทองกลมๆ
- นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้บอแรกซ์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไขปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ – จะได้ฝาปะคำครึ่งซีก แล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกปะคำโดย ใส่ น้ำประสานผงใส่ข้างใน แล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็จะเชื่อมติดกัน

- ทำลวดวงกลมมาติดบน ล้าง แล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อย ก็จะได้รู ลูกปะคำเกลี้ยง
- ถ้าจะติดลายก็ตัดลายแล้วค่อยนำมาติดทีหลังโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผง บอแรกซ์โรย แล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งก็จะได้ลูกปะคำติดลาย

4)การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด

- อะไหล่ทรงหลอดก็เป็นลูกอะไหล่แบบหนึ่งซึ่งใช้ประกอบอยู่ในทองสุโขทัย ค่อนข้างเยอะ โดย มีลักษณะเป็นทรงกระบอกและมีลวดลาย
- ริดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด
 - พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดัดผ่านแป้น
 - เมื่อนำแผ่นไปดัดผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้น ก็เข้าไฟโดยใช้บอแรกซ์ ช่วยทำให้ รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆ กัน ตัดลายแล้วทำเม็ดไข่ ปลา หรือลายอื่นๆ ที่ต้องการ ติดบนหลอดแล้วเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอด ทำฝาปิด บน ล้าง ของหลอด

5)การทำลูกอะไหล่ทรงฝ่าหวาย

- อะไหล่ทรงฝ่าหวายเป็นอะไหล่รองสำหรับร้อยชั้นหรือเป็นอะไหล่รองอะไหล่หลัก อีกทีหนึ่ง เพื่อให้ได้ชิ้นงานสมดุล
- ริดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ
 - พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียบแล้วนำไปดัดผ่านแป้นตาม รูที่ต้องการ โดยดึงจากรูใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆ
 - แผ่นที่โดนดัดผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกัน
- แล้วตัดหัวที่ เราใช้คีมพับไว้ออก
- นำมาพันกับแกนที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้ว ดึงออก จากแกนแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน ก็จะได้ฝ่าหวายที่มีขนาดวงเท่าๆกันเพื่อนำไปรัดเส้นถัก ค่อยเชื่อมหรือนำไปตัดลายต่อก่อนก็ได้

6)การทำลูกปะคำ

- ลูกปะคำถือเป็นลูกอะไหล่ที่ใช้ในการประกอบชิ้นงานมากที่สุด โดยมีลวดลาย แตกต่างกันไป โดยมีขั้นตอนการทำดังต่อไปนี้
- ริดแผ่นขนาดพอประมาณตามความหนาพอประมาณ
 - ใช้ตัวตุตุตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล้างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ ต้องการตามเบอร์ของตุตุ
 - นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ

7)การทำลูกอะไหล่ทรงปี่

- อะไหล่ทรงปี่เป็นอะไหล่ลูกหลักสำหรับแต่งสร้อยคอ, ข้อมือ, กำไล โดยมีลักษณะ เหมือนปี่ ช่างทองจึงเรียกว่า ลูกปี่
- ริดแผ่นแล้วตัดให้ได้ขนาดแล้วกรีดแบ่งช่องให้เท่าๆกัน 4 ช่อง

- พับแผ่นที่พับไว้เป็นตามรูแล้วทำแผ่นปิดหัว-ท้าย เทินหุ้มแล้วฉลุลูกเชื่อมให้ติดกัน – ดัดลวดลายที่ต้องการแล้วนำที่ลูกปั๊บบดด้วยกาบ
- เป่าไฟโดยใช้บ่อแร้งแล้วใช้น้ำ ประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกับพื้นผิว

8)การประกอบชิ้นงาน

การประกอบชิ้นงาน คือ การนำเอาลูกอะไหล่ เส้นถัก มาประกอบกันให้เป็นชิ้นงานตาม ที่ต้องการ

9)การลงยา

การลงยาเป็นการทำให้ตัวลายดูโดดเด่นขึ้นจากพื้นผิวเป็นงานที่ทำมาตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยสีที่ใช้เป็น หินสีวิทยาศาสตร์จะมาจากประเทศอิตาลี หรือ ประเทศเยอรมัน ลักษณะเหมือนก้อนแก้ว แล้วนำมาตำบดจน เป็นผงละเอียดๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์แล้วใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วย สำลีหรือกระดาษทิชชู แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการลงสีแล้วก็ค่อยๆ เป่าไฟโดยค่อยๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่า ไปเรื่อยๆ จนสีลงยาแดงและละลาย แล้วจึงปล่อยให้เย็นเองสีลงยาก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ โดยลักษณะ ของงานโบราณส่วนใหญ่จะใช้สีลงยาเพียง 3 สี คือ แดง,เขียว,น้ำเงิน

10)การล้างทำความสะอาดชิ้นสุดท้าย

เมื่อประกอบเส้นแล้วลงยาเรียบร้อยแล้วก็นำมาล้างทำความสะอาดต้มคั่ว ขัดด้วยแปรง ทองเหลืองทำสีให้สวยด้วยการจุ่มน้ำมะขามเป็นขั้นตอนสุดท้าย จากนั้นนำมาเป่าด้วยลมร้อนจนแห้งสนิทเป็นอันเสร็จ

เทคนิค/เคล็ดลับในการผลิต

- (1) ใช้ทองคำ 99.99% เท่านั้น
- (2) เป็นกระบวนการผลิตที่ทำด้วยมือทุกขั้นตอน
- (3) มีการตรวจสอบคุณภาพทุกขั้นตอน
- (4) นำศิลปะลวดลายที่ปรากฏอยู่ในโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มาเป็นต้นแบบในการสร้างศิลปะงานทอง

5. พื้นที่ภูมิภาคมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (พื้นที่ที่ปรากฏหรือชุมชนที่มีการภูมิภาคมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม) พื้นที่ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

6. คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับ

☐ ระดับปัจเจกบุคคล

.....
.....

☐ ระดับครอบครัว

.....
.....

☐ ระดับชุมชนท้องถิ่น

.....
.....

☐ ระดับจังหวัด

.....
.....

☒ ระดับประเทศ ทองสุโขทัยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และยังเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ปัจจุบันยังคงมีช่างทองในพื้นที่หลายท่าน แต่ก็ยังคงต้องการคนรุ่นใหม่ที่มาสืบทอดการทำทองอยู่

7. รายชื่อผู้สืบทอด/ ผู้ครอง / ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในปัจจุบัน

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/ กลุ่ม/สมาคม/ชุมชน	อายุ/ อาชีพ	ที่อยู่ (สถานที่ติดต่อ) / หมายเลขโทรศัพท์
นายปราโมทย์ เขาเหิน	50 ปี ผู้จัดการ โรงงาน	บจก.บ้านทองสมสมัย เลขที่ 343/1 ม.5 ต.ท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย โทร.055-631604,081-7858433

8. ปัจจุบันรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

☐ ยังไม่เคยได้รับการประกาศขึ้นบัญชี(รายการสำรวจและจัดเก็บใหม่)

☐ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☒ ระดับชาติ

☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

9. จากข้อ8ควรจะเสนอรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

☐ สำรวจและจัดเก็บเท่านั้น (ยังไม่ควรได้รับการประกาศขึ้นบัญชี)

☐ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☒ระดับชาติ

☐ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

10. เอกสารอ้างอิงและ/หรือผลงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ปีพ.ศ.- ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์ดังนี้

- 2544 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 612 ประจำเดือนเมษายน
งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 625 ประจำเดือนตุลาคม
- 2545 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 648 ประจำเดือนตุลาคม
งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 651 ประจำเดือนพฤศจิกายน
- 2546 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 660 ประจำเดือนเมษายน
งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 652 ประจำเดือนตุลาคม
- 2547 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 685 ประจำเดือนเมษายน
งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 696 ประจำเดือนตุลาคม
- 2548 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 722 ประจำเดือนพฤศจิกายน
- 2549 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 726 ประจำเดือนมกราคม
งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 730 ประจำเดือนมีนาคม
- 2553 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 839 ประจำเดือนกันยายน
- 2555 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 876 ประจำเดือนเมษายน
- 2558 งานถ่ายแบบเครื่องประดับ นิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ 945 ประจำเดือนกุมภาพันธ์

ปีพ.ศ.- ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์อินเทอร์เน็ตและอื่นๆ

ดังนี้ ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่ทางโทรทัศน์

- 2543 สารคดีชุดที่สุดแห่งเครื่องประดับทองคำ จัดทำโดย กรมพัฒนาธุรกิจการค้า
- 2544 รายการลูกไม้ไกลตั้น ตอนทองลายโบราณ จัดทำโดย บริษัท พาโนรามา เวิลด์ไวด์ จำกัด
- 2547 รายการข้าวสั่น สารคดีผลิตภัณฑ์ทองโบราณ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7
- 2547 รายการคุณพระช่วย ออกอากาศวันที่ 23 พฤษภาคม 2547
- 2547 รายการเกมส์แก้จน ตอน สูดยอผีมือทองสุโขทัย ออกอากาศวันที่ 17 มกราคม 2547
- 2549 รายการ รอยไทย ออกอากาศวันที่ 10 พฤษภาคม 2549
- 2551 รายการหมึกแดงโชว์ ออกอากาศวันที่ 12 ตุลาคม 2551 เวลา 11.00 - 12.00 น.
- 2551 รายการเที่ยวทั่วไทยไปกับพลังงานทดแทน ตอน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย เมืองศรีสัชนาลัย
มรดกโลก จ.สุโขทัย ออกอากาศวันที่ 4 ตุลาคม 2551 ช่อง NBT
- 2552 รายการ Time for you ตอนเที่ยวสุโขทัย ออกอากาศวันที่ 6 เมษายน 2552 ช่อง NBT
- 2553 วิดีทัศน์ มรดกแผ่นดิน รายการที่นี้ประเทศไทย สารคดีชุด ทองคำ
- 2553 สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง รูปแบบและกระบวนการผลิตเครื่องประดับทองคำของไทย
โครงการวิจัย การศึกษาตามหลักสูตรปริญาตรวิวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวัสดุ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2553

ปี พ.ศ. รางวัล/เกียรติบัตรที่ได้รับมอบให้โดยหน่วยงาน

- 2537 ได้รับคัดเลือกเป็นสตรีผู้มีความริเริ่มและมีผลงานดีเด่น มอบโดย สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์
- 2544 มาตรฐานสินค้าพื้นเมือง จ.สุโขทัย มอบโดย นายณรินทร์ พานิชกิจ ผู้ว่าราชการ จ.สุโขทัย 2544 ได้รับคัดเลือกเป็นสตรีดีเด่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย สาขาริเริ่มธุรกิจ มอบโดย นายจักริน เปลี่ยนวงษ์ นายอำเภอศรีสัชนาลัย
- 2544 ประกาศเกียรติคุณ ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ประกอบธุรกิจที่รักษาสีทธิผู้บริโภค ด้านฉลาก :ได้จัดทำฉลากได้ถูกต้อง มอบโดย นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค 2545 ประกาศเกียรติคุณ ได้สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่าต่อประเทศไทย มอบโดย รายการที่ประเทศไทย ททบ.5
- 2546 OTOP 3 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ " ทองลายโบราณศรีสัชนาลัย " มอบโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 2547 ประกาศเกียรติคุณ ยอดฝีมือทองสุโขทัย มอบโดย รายการเกมส์แฉ่ง
- 2547 OTOP 3 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ " ทองลายโบราณศรีสัชนาลัย " มอบโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 2547 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เลขที่ ภป3510 แฉ่งไฉ่ต่อ กรมทรัพย์สินทางปัญญา มอบโดย กรมทรัพย์สินทางปัญญา
- 2549 มาตรฐานการค้าซื้อด้วยความมั่นใจ (BUY WITH CONFIDENCE) มอบโดย กระทรวงพาณิชย์
- 2549 เกียรติบัตร เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ยิ่ง ต่อการอนุรักษ์ และสืบสานงานช่างฝีมือ พื้นบ้าน มอบโดย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
- 2549 OTOP 3 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ " ชุดกล้วยไม้ " มอบโดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 2550 เกียรติบัตร เพื่อแสดงว่า นางสมสมัย เขาเหิน เป็นช่างฝีมือพื้นบ้าน จ.สุโขทัย มอบโดย นายวันชัย สุทิน ผู้ว่าราชการ จ.สุโขทัย
- 2552 ได้รับยกย่องเป็นผู้สนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ มอบโดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี
- 2552 OTOP 4 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ " ชุดห้วงมาลัย " มอบโดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 2553 OTOP 5 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ " ชุดเงาะทอง " มอบโดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 2553 ครูสมสมัย เขาเหิน ได้รับยกย่องเป็น " ครูศิลป์ของแผ่นดิน " สาขาช่างทองสุโขทัย ประจำปี 2553 มอบโดย ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ องค์การมหาชน อ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา
- 2554 PMS CREATIVE AWARD ประกาศเกียรติคุณ “รางวัลองค์กร กัลป์ยามพงศ์” มอบโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี
- 2554 มาตรฐานการค้าซื้อด้วยความมั่นใจ มอบโดย คณะกรรมการพัฒนาธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับไทย กระทรวงพาณิชย์
- 2555 OTOP 5 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ "ชุดดอกเกร็ดแก้ว" มอบโดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 2558 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับทองสุโขทัย " บ้านทองสมสมัย " เป็นผลิตภัณฑ์ยอดเยี่ยมของประเทศ (Premium Product of Thailand) มอบโดย นางอรรชกา สีบุญเรือง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
- 2559 OTOP 4 ดาว ชื่อผลิตภัณฑ์ " ชุดดอกกุหลาบพันปี" มอบโดย กรมพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย

2559 โล่เกียรติคุณ สุดยอดภูมิปัญญาไทยระดับจังหวัด ประจำปี 2559 ภูมิปัญญาเครื่องทองลายโบราณ จังหวัดสุโขทัย มอบโดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

2560 ประกาศเกียรติคุณได้รับการคัดสรรเป็น “Best of OTOP Select 77 Experience” โครงการ เพิ่มมูลค่าและพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด OTOP ไทยสู่สากล ประจำปี 2560 มอบโดย นางสาวบรรจงจิตต์ อังศุสิงห์ อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

2560 เกียรติบัตร มอบให้แก่ นางสาวสมสมัย เขาเหิน ได้รับการคัดเลือกเป็นศิลปิน OTOP ประจำปี 2560 มอบโดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

2561 เกียรติบัตรมอบให้แก่ นางสาวสมสมัย เขาเหิน ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 9 ด้าน อุตสาหกรรมและหัตถกรรม มอบโดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

2562 เกียรติบัตรมอบให้แก่ นางสาวสมสมัย เขาเหิน ได้ผ่านการอบรมยกระดับและตรวจสอบเพื่อการรับรอง ผลงานด้านเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องประดับ มอบโดย ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน)

2562 เกียรติบัตร มอบให้แก่ “ ชุดสร้อยคอมะลิวัลย์ ” จาก บ้านทองสมสมัย ได้รับคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์เด่น ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย การคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ OTOP เด่นจังหวัด (Provincial Star OTOP) มอบ โดย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

11. รูปภาพ พร้อมคำอธิบายใต้ภาพ จำนวน 10 ภาพ

ภาพประกอบ : งานเครื่องประดับทองสุโขทัยในยุคแรกๆที่เป็นผลงานของนางสมสมัยเขาเหิน

ภาพประกอบ : ขั้นตอนการทำทองโบราณ ขั้นตอนแรก คือ การเตรียมวัตถุดิบ ทองคำ 99.99% ก่อนที่จะขึ้นชิ้นงานรูปทรงต่างๆ ต้องเริ่มที่การหลอมทองก่อนแล้วเทลงบนราง ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ แบบแท่ง และ แบบแผ่น แล้วแต่ลักษณะการขึ้นชิ้นงาน

ขั้นตอนการทำทองโบราณ

12. ข้อมูลภาพถ่ายข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลเสียง (ระบุประเภทของสื่อที่แนบไฟล์มาพร้อมคำอธิบาย)

☒ ข้อมูลภาพถ่ายได้แก่ภาพขั้นตอนการทำทอง และภาพขึ้นงาน

☐ ข้อมูลภาพเคลื่อนไหวได้แก่

.....

☐ ข้อมูลเสียงได้แก่

.....

13. ข้อมูลผู้สำรวจและจัดเก็บ

ชื่อ-สกุล นางสาวกัลยกร อ่อนละมูล

หน่วยงาน ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลเมือง

ศรีสัชนาลัย เลขที่ 333 หมู่ 3 ถนนทางหลวง 101

แขวง/ตำบล ท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย

รหัสไปรษณีย์ 164190 โทรศัพท์ - โทรสาร - มือถือ 190-8587950

3. ตำบลศรีสัชชาลัย(กัลยากร)

แบบสำรวจและจัดฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย

1. ชื่อรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ชื่อรายการ การฟั้นเทียน

ชื่อเรียกในท้องถิ่น การฟั้นเทียน

ชื่อภาษาอื่น

2. ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

☐ รายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย)

☒ รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาอย่างเร่งด่วน
(เสี่ยงต่อการสูญหาย)

3. ลักษณะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 หัวข้อ)

☐ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

☐ ศิลปะการแสดง

☒ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล

☐ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

☐ งานช่างฝีมือดั้งเดิม

☐ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

4. ประวัติความเป็นมาและรายละเอียดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

นางสาวสมบุรณ์ โฆษประสิทธิ์ เล่าให้ฟังว่าการฟั้นเทียนเป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อและ แม่สมัยเด็กๆเคยตามพ่อไปหาเก็บรังผึ้งเพื่อเอามาเคี่ยวทำเทียน รังผึ้ง 1 รัง จะเคี่ยวเพื่อให้ได้เทียนไม่มากจะเลือกเอา เฉพาะส่วนที่เกือบติดกับกึ่งไม้เอกไปรับประทาน และส่วนที่เป็นรังนำมาล้างให้สะอาด เอามาตั้งไฟเคี่ยว(ไม่ต้องใส่น้ำ) เมื่อเคี่ยวได้ที่แล้วส่วนที่สามารถใช้ทำเทียนได้จะลอยขึ้น ก็เลือกตักเฉพาะส่วนที่ลอยนั้นเอามาตากไว้เพื่อให้แห้งตัว เทียนที่มีลักษณะดีสีจะออกเหลืองอ่อน แต่ถ้าไม่ดีสีจะขาว

วิธีการฟั้นเทียนจะเริ่มจากเอาเทียนที่เราทำเป็นก้อนมาลนไฟให้อ่อนโดยใช้เตา ก่อไฟด้านบน ส่วน ด้านล่างให้เอาเทียนก่อนไปวางเพื่อจะรับไอร้อนจากด้านบนที่ส่งมาถึงใต้เตา เมื่อเทียนอ่อนตัวเราก็เอาเทียนไปขัง บนกระเตง(เครื่องขังเทียน/ทอง)ให้น้ำหนัก 1 บาท เทียบกับทองก็มีน้ำหนักเท่ากับ 15.2 กรัม การขังเทียนเพื่อจะรู้สัดส่วนของการฟั้นเทียนแต่ละเล่ม ก่อนจะฟั้นเทียนต้องรู้ขนาดว่าเทียนที่เราจะฟั้นจะใช้ขนาดเนื้อเทียนกี่บาท เอาไส้เทียนวางเป็นแนวหีบเนื้อเทียนที่ลนไฟจนอ่อนมาแปะลงที่ไส้เทียนและค่อยๆคลึงให้เนื้อเทียนโอบไส้เทียนจนได้

ระดับความยาวที่ต้องการ และใช้มือเกลี่ยเนื้อเทียนให้เสมอกันตลอดเล่มเทียน หลังจากนั้นตัดไส้เทียนออก ถือเป็นการ เสร็จสิ้นการฟั้นเทียน 1 เล่ม

5. พื้นที่ปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม(พื้นที่ที่ปรากฏหรือชุมชนที่มีการปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)
พื้นที่ตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

6. คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับ

☒ระดับปัจเจกบุคคล การพื้นเพเป็นภูมิปัญญาในระดับปัจเจกบุคคลยังไม่มี การสืบสอดภูมิปัญญาอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันในพื้นที่มีนางสาวสมบุรณ์ โฆษประสิทธิ์

☐ระดับครอบครัว

.....
.....

☐ระดับชุมชนท้องถิ่น

.....
.....

☐ระดับจังหวัด

.....
.....

☐ระดับประเทศ

.....
.....

7. รายชื่อผู้สืบทอด/ ผู้ครอง / ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในปัจจุบัน

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/ กลุ่ม/สมาคม/ชุมชน	อายุ/ อาชีพ	ที่อยู่ (สถานที่ติดต่อ) / หมายเลขโทรศัพท์
นางสาวสมบุรณ์ โฆษประสิทธิ์	78 ปี ขายเทียน	67 ม.3 ต.ศรีสัชนาลัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย โทร.055-950688,082-3647551

8. ปัจจุบันรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

☒ ยังไม่เคยได้รับการประกาศขึ้นบัญชี(รายการสำรวจและจัดเก็บใหม่)

☐ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☐ ระดับชาติ

☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

9. จากข้อ 8 ควรจะเสนอรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

☐ สำรวจและจัดเก็บเท่านั้น (ยังไม่ควรได้รับการประกาศขึ้นบัญชี)

☒ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☐ ระดับชาติ

☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

10. เอกสารอ้างอิงและ/หรือผลงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หนังสือ
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่าศรีสขนาลัย

11. รูปภาพพร้อมคำอธิบายใต้ภาพ จำนวน 10 ภาพ (ขนาดภาพ 1 MB)

ภาพเทียนที่ได้จากรังผึ้ง

ภาพเตาที่ให้ความร้อนทำให้เทียนอ่อนตัว

ภูมิปัญญาการพื้นเทียน ในงานตลาดโบราณใครใคร่ค้า

12. ข้อมูลภาพถ่าย ข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลเสียง (ระบุประเภทของสื่อที่แนบไฟล์มาพร้อมคำอธิบาย)

☒ ข้อมูลภาพถ่ายได้แก่ภาพเทียนที่ได้จากรังผึ้ง เตา ภาพวิธีการพื้นเทียน

☐ ข้อมูลภาพเคลื่อนไหวได้แก่

☐ ข้อมูลเสียงได้แก่

13. ข้อมูลผู้สำรวจและจัดเก็บ

ชื่อ-สกุล นางสาวกัลยกร อ่อนละมูล

หน่วยงาน ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองศรีสะเกษ

เลขที่ 333 อาคารศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว หมู่ 3 ถนนทางหลวง 101

แขวง/ตำบล ท่าชัย เขต/อำเภอศรีสะเกษ จังหวัด สุโขทัย

รหัสไปรษณีย์ 64190 มือถือ 091-8587950

4.ตำบลดศรีสังขาลย์ (กัลยากร)

แบบสำรวจและจัดฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย

1. ชื่อรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ชื่อรายการ การพิมพ์พระ หล่อพระ
ชื่อเรียกในท้องถิ่น การพิมพ์พระ หล่อพระ
2. ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
 - ☐ รายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย)
 - ☒ รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาอย่างเร่งด่วน (เสี่ยงต่อการสูญหาย)
3. ลักษณะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 หัวข้อ)
 - ☐ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
 - ☐ ศิลปะการแสดง
 - ☒ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล
 - ☐ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
 - ☐ งานช่างฝีมือดั้งเดิม
 - ☐ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
4. ประวัติความเป็นมาและรายละเอียดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

สมัยก่อนชาวบ้านมีอาชีพหลักอยู่สองอาชีพ ฤดูน้ำหลากชาวบ้านจะรับจ้างล่องแพรับจ้างล่องแพไม้ซุงไป ขายที่จังหวัดนครสวรรค์ หลังจากนั้นน้ำลดก็จะเริ่มมาหาปลาที่แห่งหลวง ต่อมาช่วงหลังไม่มีไม้ซุงจึงได้เปลี่ยนมาซุดหา ของเก่าขายเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสังขาลย์ มีพระเครื่องและถ้วยชามสังคโลก จำนวนมาก และนำเงินที่ได้มาเป็นทุนทำไร่นา

ต่อมาเมื่อปี 2535 กรมศิลปากร ได้มากวดขันไม่ให้มีการลักลอบขุดของเก่าบริเวณอุทยานฯ ตาม พ.ร.บ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ส่งผลให้ชาวบ้านไม่สามารถขุดหาของเก่าได้ เช่นเดิม แต่ก็มีอีกหนึ่งอาชีพที่ทำให้เกิดรายได้แก่คนพระปรางค์ได้เป็นอย่างดี นั่นคือ “อาชีพทำพระเครื่อง” บ้านพระ ปรางค์เป็นหมู่บ้านที่มีการทำพระเครื่องมาแต่สมัยโบราณ มีภูมิปัญญาที่สะสมมารุ่นต่อรุ่น สำหรับการทำพระร่วงหลัง

รางปืนของชาว แตกต่างจากพระร่วงหลังรางปืนในสมัยสุโขทัย ที่เป็นเนื้อชิน อันเป็นเนื้อโลหะประเภทหนึ่งเกิดจากการผสมผสานของแร่หลัก 2 ชนิด คือดีบุก และตะกั่ว เกิดเป็นโลหะชนิดใหม่เรียกว่าเนื้อชิน ในขณะที่พระร่วงรางปืนเนื้อดินบ้านพระปรางค์ จะนิยมใช้วัตถุดิบจากดิน 3 ส่วน

- 1.ดินขาวจากเขาสีลำน
- 2.ดินเหนียวสีเหลืองจากเกาะเจ็กที่อยู่กลางแม่น้ำ
- 3.ดินจากนาริมแม่น้ำยม

เมื่อได้วัตถุดิบแล้ว จะนำวัตถุดิบต่าง ๆ มาผสมคลุกเคล้ากัน แล้วนำส่วนผสมกดลง ไปในตามแบบพิมพ์ หลังจากนั้นนำไปเผาพอประมาณ เพื่อให้มวลสารคายความชื้นออกมา ส่งผลให้ยัดติดเข้ารูป เมื่อได้พระที่หล่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปเข้าพิธีพุทธาภิเษก เพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อมีพระบวชใหม่จะนำพระที่หล่อเสร็จไปใส่ในบาตรพระบวชใหม่ ซึ่งเชื่อกันว่า เมื่อพระเครื่องเข้าไปในบาตรพระแล้ว ก็เท่ากับว่าได้บวชแล้ว และ นำไปให้ประชาชนที่ศรัทธาเช่าบูชาต่อไป

วิธีการหล่อพระเครื่อง

1. เตรียมเตาก่อไฟสำหรับละลายตะกั่วเมื่อเตาไฟพร้อมนำตะกั่วใส่ในกระบวยเพื่อละลายตะกั่ว ให้ เหลวและพร้อมนำเทลงพิมพ์
 2. เมื่อตะกั่วละลายดีแล้วเตรียมพิมพ์สำหรับหล่อพระให้พร้อมและเทตะกั่วที่ละลายลงพิมพ์ให้เต็มพอดีพิมพ์
 3. เมื่อตะกั่วเย็นแะพิมพ์ด้วยค้อนยางทุบเบาๆรอบพิมพ์แล้วแกะพิมพ์ออกก็จะได้พระในรูปแบบที่ต้องการ
5. พื้นที่ปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม(พื้นที่ที่ปรากฏหรือชุมชนที่มีการปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)
พื้นที่ตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
6. คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับ

- ☒ ระดับปัจเจกบุคคล ภูมิปัญญาการพิมพ์พระ หล่อพระ เป็นภูมิปัญญาที่ยังไม่มีการสืบทอดที่แพร่หลาย ปัจจุบันผู้ที่ยังหล่อพระ พิมพ์พระก็เหลือน้อยลง
- ☐ ระดับครอบครัว

.....

☐ ระดับชุมชนท้องถิ่น

.....

☐ ระดับจังหวัด

.....

☐ ระดับประเทศ

7. รายชื่อผู้สืบทอด/ ผู้ครอง / ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในปัจจุบัน

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/ กลุ่ม/สมาคม/ชุมชน	อายุ/อาชีพ	ที่อยู่ (สถานที่ติดต่อ) / หมายเลขโทรศัพท์
นางงาม วินิจ	75 ปี ขายพระเครื่อง	74 ม.6 ต.ศรีสัชนาลัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย โทร.081-2811916

8. ปัจจุบันรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

- ☒ ยังไม่เคยได้รับการประกาศขึ้นบัญชี (รายการสำรวจและจัดเก็บใหม่)
- ☐ ระดับจังหวัด(รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)
- ☐ ระดับชาติ
- ☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

9. จากข้อ 8 ควรจะเสนอรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด ☐ สำรองและจัดเก็บเท่านั้น (ยังไม่ควรได้รับการประกาศขึ้นบัญชี)

☒ ระดับจังหวัด (รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

☐ ระดับชาติ

☐ ระดับนานาชาติ(ยูเนสโก)

10. เอกสารอ้างอิงและ/หรือผลงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

11 .รูปภาพพร้อมคำอธิบายใต้ภาพ จำนวน 10 ภาพ (ขนาดภาพ 1 MB)

ภาพ การหล่อพระเครื่อง

12. ข้อมูลภาพถ่ายข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลเสียง (ระบุประเภทของสื่อที่แนบไฟล์มาพร้อมคำอธิบาย)

☒ ข้อมูลภาพถ่ายได้แก่ ภาพการหล่อพระ

☐ ข้อมูลภาพเคลื่อนไหวได้แก่

☐ ข้อมูลเสียงได้แก่

13. ข้อมูลผู้สำรวจและจัดเก็บ

ชื่อ-สกุล นางสาวกัลยกร อ่อนละมูล

หน่วยงาน ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองศรีสะเกษ

เลขที่ 333 อาคารศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว หมู่ 3 ถนนทางหลวง 101

ตำบล ท่าชัย อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

รหัสไปรษณีย์ 64190 .โทรศัพท์ - .โทรสาร - มือถือ 091-8587950